
SOSIAALISTEN INNOVAATIOIDEN AIKA

Juho Saari, Professori
Kuopion yliopisto,
Sosiaalipolitiikan ja -psykologian laitos

Alustuksen teesit

- 1990-luvun alun lamasta käsin muutosta analysoiva yhteiskuntapolitiikka on menettämässä vetovoimaansa.
- Uutta potkua haetaan kansallisen innovaatiojärjestelmän ja hyvinvointivaltion välisistä kytkennöistä - sosiaalisten innovaatioiden aika.
- Muutos sisältää monia mahdollisuuksia joita ei ole täysimääräisesti hyödynnetty.

Lamasta käsin katsova yhteiskuntapolitiikka

- Suomen malli on ollut esillä hyvänä tapana sovittaa yhteen talouskasvu, koulutus, työllisyys ja sosiaalipolitiikka sekä siirtyä tietoyhteiskuntaan ja kestäväan kehitykseen
- Kurkistusaukkona lamavuodet - täystuhosta luovaan tuhoon.
- Korostaa julkisen sektorin ja vallan roolia
- Erityisesti viimeisten viiden vuoden aikana on ollut kiinnostusta aiheetta kohtaan, koska indikaattorit antavat myönteisiä tuloksia:

Miksi Suomi nousi 1990-luvun lamasta - julkisen vallan rooli

- Pitkäjänteisyys – jatkuvuutta yli 1990-luvun alun murroksen ja kyky strategiseen suunnitteluun.
- Päätöksentekokyky – Kyky ohjata yhteiskuntapolitiikkaa ideoilla syvinä murrosaikoina.
- Sopeutumiskyky – suhteellisen joustavat ja sopeutumisen mahdollistavat instituutiot.
- Myönteinen suhtautuminen muutokseen, kyky kollektiiviseen (pois)oppimiseen.

Ei ole kansallista konsensusta siitä, mikä on hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan todellinen tila.

- Suomella on kansainvälisesti arvioiden hyvä tietovaranto sosiaali- ja terveystalouden rakenteista, instituutioista ja osin tuotoksistakin.
- *mutta* elinkeino- ja ryhmäintressit dominoivat hyvinvointivaltion tilasta tehtäviä tulkintoja.
 - Pyrkimys luoda tilaa markkinaehtoiselle (PPP, puolittaismarkkinat) toiminnalle (henkivakuutukset, terveyspalvelut, päivähoito)
 - Pyrkimys vakiinnuttaa olemassa olevat rakenteet
 - Julkisuus poimii tuloksia valikoivasti.
- "Hyvinvointivaltio kriisissä" - keskustelu on vallankäytön väline.

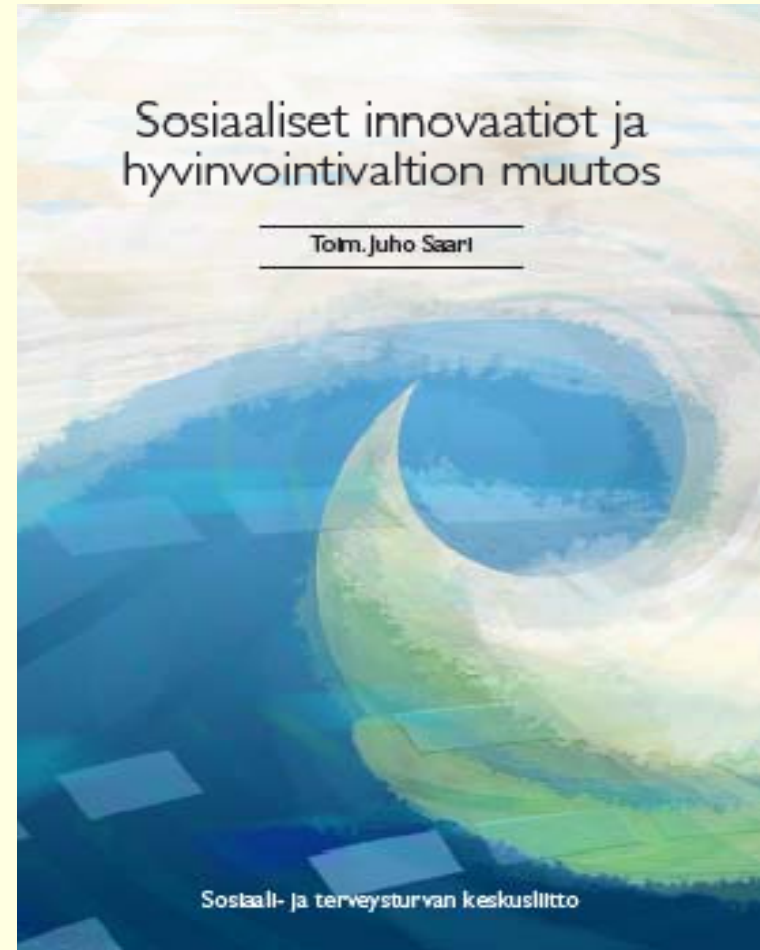
Ideoilla on merkitystä hyvinvointivaltion uudistamisessa jos

1. yhteiskunnallinen murros hämärtää intressit.
2. ne muodostavat johdonmukaisen paradigman.
3. niiden avulla voidaan ottaa yhteiskunnallinen agenda haltuun.
4. ne kehystävät tulevaisuuden halutun näköiseksi.

MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN, Mikä rooli sosiaalisille innovaatioille?

- Tiedepolitiikka ja julkisen vallan tutkimus- ja kehittämisspolitiikka
- Strategiset hankkeet
- Innovaatioiden diffuusio
- Tulevaisuuden näkymät
- Rakenne tämän esitelmän liitteenä.

Innovaatiopolitiikan aika

- Vanhanen II
- Lissabonin strategia
- Sektoritutkimuksen neuvottelukunta
- SHOK-ajattelu
- STM 2015
- Sosiaali- ja terveystieteiden innovaatio-ohjelma
- Stakes
- TTL
- KTL
- TEKES
- SITRA
- VTT
- RAY (?)

Teknologiset ja sosiaaliset innovaatiot

- Tavoitteena sopeutumistehokkuuden (*adaptive efficiency*) vahvistaminen
- Sosiaali- ja terveystieteellisesti tärkeä tehokkuuden muoto, joka kytkeytyy teknologisten ja institutionaalisten (sosiaalisten) innovaatioiden *samanaikaiseen* hyödyntämiseen;
- Ottaa huomioon myös sopeutumiskustannukset (*adaptive costs*).
- Mahdollistaa win (kasvu) - win (Ikääntyminen) - win (eriarvoisuus) ratkaisut?

Sosiaalisille innovaatioille käyttöä analysoitaessa mm.

- A. kansallisen innovaatiojärjestelmän, hyvinvointivaltion ja kannustinrakenteiden välisiä sosiaalisia mekanismeja (SITRA, TEM, STM)
- B. sosiaali- ja terveystalouden strategisen suunnittelun mahdollisuuksia ja rakenteellisia esteitä.
- C. politiikka-ohjelmien toimeenpanoon liittyviä institutionaalisia esteitä.

Strategioista

- Valmiudet strategiseen ajatteluun varsin hyvät sosiaali- ja terveyspolitiikassa (STM 2015-Strategia) (Toimeenpanossa kuitenkin haasteita).
- Tutkimus- ja kehittämisselityikan sekä politiikkaohjelmien painopiste siirtymässä inventioista innovaatioiden tuotteistamiseen, vaikuttavuuden lisäämiseen ja juurruttamiseen;
- Tutkijoille/kehittäjille "vaativa" rooli "sillanrakentajina" - erityisesti EU:ssa tätä on hyödynnetty.

Diffuusiosta

- Poikkisektoraaaliset hankkeet edellyttävät korkeimman mahdollisen hallinnollisen tason (kansliapäälliköt, sairaanhoitopiirien johtajat) sitoutumista;
- Organisaatioiden välinen yhteistyö on usein hankalaa - mutta toimiessaan erinomaisen onnistunutta;
- Varsin vähän tiedetään innovaatioiden levittämisen esteistä ja edellytyksistä;
- Vaikutusten osoittaminen on usein varsin haasteellista - ja ylipäätään turhan harvoin koeasetelma on kyllin hyvä;
- Kuluttajalähtöisyys on edelleen sosiaali- ja terveyspolitiikassa harvinaista - ja kuluttajat eivät välttämättä valitse hyvinvointivaltion perinteisiä rakenteita.

Keskeisiä haasteita:

- Yliopistoilla, sektoritutkimuksella, EU:lla on erilaiset valmiudet ja strategiset tavoitteet tutkimus- ja kehittämiss politiikalle;
- Yliopistot eivät voi (tällä hetkellä) korvata sektoritutkimuslaitoksia sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla sosiaalisiin innovaatioihin liittyvässä valmistelussa, päätöksenteossa ja toimeenpanossa;
- EU-innovaatiopolitiikat eivät ole riittävässä määrin kytkeytyneet kansallisiin politiikkoihin.

Jos julkinen sektori ja kansalaisjärjestelmät eivät uudistu, yksityiset toimijat hyödyntävät mahdollisuusrakennetta:

- Sosiaali- ja terveystieteelliseen järjestelmään sisältyy monia sellaisia institutionaalisia ratkaisuja, jotka voivat mahdollistaa ennakoimattoman yhteiskunnallisen muutoksen.
- Yleinen työttömyyskassa kasvoi 2000:sta 170 000 viidessätoista vuodessa.
- Minkälaisia vaikutuksia palveluseteliuudistuksella?
- Nämä muutokset muokkaavat myös yhteiskunnan valtarakennetta.

AVOIMIA ASIOITA

- Mikä rooli innovaatiojärjestelmällä on hyvinvointivaltion uudistamisessa?
- Mitä kansallisen innovaatiojärjestelmän uudistamisessa tapahtuu innovaatiostrategian jälkeen?
- Mikä on yksityisen ja julkisen sektorin palvelutuottajien työnjako ja yhteistyö sosiaalisissa innovaatioissa sosiaali- ja terveyspalveluissa? - Entäs tulonsiirroissa?

KIITOS

LIITE: *Sosiaaliset innovaatiot ja
hyvinvointivaltion muutos-* teoksen
rakenne ja kirjoittajat

Toim. Juho Saari

I POLIITTISET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Juho Saari (UKU)

- 1 Johdanto.

Kai Husso (TTN) ja Esko-Olavi Seppälä (TTN)

- 2 Kansallinen innovaatiojärjestelmä ja sosiaaliset innovaatiot.

Juho Saari (UKU)

- 3 Sosiaaliset innovaatiot sosiaali- ja terveyspolitiikassa.

II STRATEGISET LINJAUKSET

Hannu Hämäläinen (Stakes)

- 4 Sosiaaliset innovaatiot sosiaali- ja terveydenhuollossa – muutoksen mahdollisuus.

Janne Juvakka (RAY) ja Pekka Mykrä (RAY)

- 5 Raha-automaattiyhdistys sosiaalisten innovaatioiden edistäjänä.

Petri Virtanen (Net Effect)

- 6 Sosiaaliset innovaatiot ja työorganisaation muutokset.

Juho Saari (UKU)

- 7 Lissabonin strategia sosiaalisena innovaationa – Kohti eurooppalaista sosiaalipolitiikkakehystä.

III INNOVAATIOIDEN JUURRUTTAMINEN

Jari Vuori (TTL) ja Jouni Toikkanen (TTL):

- 8 Syrjäytymisen ehkäisy sosiaalisena innovaationa.

Sakari Möttönen (Jyväskylä) & Jorma Niemelä (DIAK):

- 9 Sosiaalisia innovaatioita kuntien ja järjestöjen uudenaikaisella yhteistyöllä.

Petri Böckerman (PT), Jaakko Kiander (PT) & Juho Saari (UKU):

- 10 Sosiaalisen innovaation diffuusio ja Suomen työmarkkinamalli.

Sirkku Kivisaari (VTT) & Niilo Saranummi (VTT):

- 11 Vuorovaikutteisuus ja systeemiset innovaatiot terveydenhuollossa.

IV KOHTI SOSIAALISTEN INNOVAATIOIDEN POLITIIKKA

Hämäläinen, Timo J. (Sitra):

- **12 Yhteiskunnallinen muutos vaatii tulevan yhteiskuntamallin visiointia.**

Saari, Juho (UKU):

- **13 Hyvinvointivaltion muutos ja kansallinen innovaatiojärjestelmä.**

Lisätietoja

- Kananen, Johannes & Juho Saari (toim.): *Ajatuksen voimalla - Ideat sosiaalipolitiikan uudistamisessa*. Minerva, Jyväskylä 2009, 399 sivua.
- Kari, Matti - Mervi Kattelus - Juho Saari: *Sosiaalinen Eurooppa murroksessa - Euroopan unionin sosiaali- ja terveystalitiikka*. Eurooppa-tiedotus 2008, 185 sivua.
- Kvist, Jon & Juho Saari (eds): *The Europeanisation of Social Protection*. Policy Press, Bristol 2007, 330 sivua.
- Raunio, Tapio & Juho Saari: *Euroopan unionin jakolinjat*. Eurooppatiedotus, Helsinki 2009 (146 sivua).
- Saari, Juho (toim.): *Suomen malli - Murroksesta menestykseen?* Yliopistopaino, Helsinki 2006, 400 sivua.
- Saari, Juho (toim.): *Sosiaaliset innovaatiot ja hyvinvointivaltion muutos*. STKL, Helsinki 2008, 399 sivua.
- Saari, Juho: *Hyvinvointivaltion tulevaisuuden haasteet*. Esiselvitys Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle, Tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 1/2009, 120 sivua.
- Saari, Juho & Anne Birgitta Yeung (toim.): *Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa*. Gaudeamus, Helsinki 2007, 328 sivua.